

The Examination of the Relationship Between Prosocial Behaviors of The Children Between 60 and 72 Months Old and of Their Parents*

Burcu BAĞCI ÇETİN**, Ayşe ÖZTÜRK SAMUR***

Received date: 19.01.2017

Accepted date: 26.01.2018

Abstract

This study aims to analyze the correlation between the prosocial behaviors of 60 and 72 months old children and of their parents, and examine whether prosocial behaviors of the children differ according to different variables. The sample of the study is composed of 200 children, their both mothers and fathers. Child Prosocialness Scale (CPS) and Adult Prosocialness Scale (APS) that adapted into Turkish by Bağcı and Öztürk Samur (2016) and General Information Form which contains information for the child, were used as data collection instruments. SPSS 20 program was used in the analysis of the data. At the end of the study a positive significant correlation was observed between children's prosocialness scores and their mother-father's prosocialness scores. A significant difference was identified in favour of girls from CPS teacher form scores and in favour of the number of siblings from CPS mother form scores.

Keywords: Mother, father, preschool education, prosocial behavior.

*This study is prepared from an MA thesis written by the first writer in the supervision of second writer and supported by Adnan Menderes University Scientific Research Projects Coordination Unit. Project Number EĞF-15006.

** Ministry of Education, Aydın, Turkey. burcu.bagci.09@hotmail.com.

*** Adnan Menderes University, Faculty of Education, Preschool Teacher Education, Aydın, Turkey. ayseozturksamur@yahoo.com.

60-72 Aylık Çocukların Prososyal Davranışları ile Anne-Babalarının Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi *

Doi numarası: 10.17556/erziefd.286651

Burcu BAĞCI ÇETİN**, Ayşe ÖZTÜRK SAMUR***

Geliş tarihi: 19.01.2017

Kabul tarihi: 26.01.2018

Öz

Bu araştırmada, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi, çocukların prososyal davranışlarının çeşitli değişkenlere göre (cinsiyet, kardeş sayısı) farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini 200 çocuk ve anne-babaları oluşturmuştur. Araştırmaya ilişkin verilerin toplanabilmesi amacıyla, çocuğa yönelik bilgileri içeren "Genel Bilgi Formu", Bağcı ve Öztürk Samur (2016) tarafından Türkçe' ye uyarlanarak geçerlik güvenirlik çalışması yapılan "Çocuk Prososyallik Ölçeği" ve "Yetişkin Prososyallik Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 20 programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, anne-baba prososyallik puanı ile çocuk prososyallik puanları arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. ÇPÖ öğretmen formu puanlarının kız çocukları lehine, ÇPÖ anne formu puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Anne, baba, okul öncesi eğitim, prososyal davranış.

*Bu çalışma; birinci yazarın, ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmış, Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon birimince desteklenmiştir. Proje Numarası: EĞF-15006.

** Milli Eğitim Bakanlığı, Aydın, Türkiye. burcu.bagci.09@hotmail.com

*** Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi ABD, Aydın, Türkiye. ayseozturksamur@yahoo.com

1. Giriş

Gelişimin en hızlı olduğu, kişiliğin temellerinin atıldığı, çocuğun yakın çevresinden en çok etkilendiği ve her türlü öğrenmeye açık olduğu (Günindi, 2008) okul öncesi dönemde, çocuk içinde bulunduğu toplumun ahlâkî değerlerini, kurallarını öğrenirken aynı zamanda, kendi istekleri ile toplumun istekleri arasında denge kurmaya ve davranışlarını beklenen yönde göstermeye çalışır (Gander ve Gandiner 1996; Yağmurlu ve Candan Kodalak, 2009). Bu nedenle, sosyal gelişim, bireyin içinde bulunduğu fiziksel ve sosyal çevreye uyum sağlayabilmesi, sağlıklı, mutlu ve başarılı bir hayat sürdürebilmesi için insan hayatında büyük bir önem taşır.

Sosyal gelişimin belli başlı unsurlarından biri olan ve toplumun uyumlu işleyişi için önem arz eden prososyal davranışlar, bir başka kişi veya gruba fayda sağlama amacı güden, herhangi bir ödüllendirme beklentisi olmaksızın gönüllü olarak yapılan davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Prososyal davranışlar okul öncesi dönemde, iki yaş civarında ortaya çıkmakta ve bu zamandan sonra sıklık ve çeşitlilikte artış göstermektedir (Zahn Waxler, Radke Yarrow, Wagner ve Chapman, 1992). Yapılan araştırmalar, prososyal davranışların yaşamın ilk yirmi yılında artarak geliştiğini, en büyük gelişimin okul öncesi dönemde olduğunu ve erken yetişkinlik döneminde nispeten azalarak arttığını ortaya koymuştur (Eisenberg ve Fabes, 1998; Pratt, Skoe ve Arnold, 2004). Prososyal davranışlar, kişinin diğer insanlara karşı olumlu tutumunu yansıtması ve toplumların uyumlu işleyişine katkıda bulunmalarından dolayı gelişim araştırmalarına konu olmuş, özellikle 1990'lı yıllarda araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Bu davranışların temelleri ve doğası üzerine yapılan çalışmalarda, prososyal davranışların, uygun model tarafından kolaylıkla etkilenebileceği ortaya konulmuştur (Avcı, 1995; Knafo ve Plomin, 2006). Özellikle okul öncesi dönemde çocuklar, sosyal bir varlık olduğunun bilincine vararak, taklit edebileceği bir modele gereksinim duyar ve anne babayı model alarak, onların yaşama biçimlerini taklit yoluyla öğrenirler (Güngör, 2002; Özgüven, 2001; Yavuzer, 1999). Miesel (1985), bu durumu: "Bütün araştırma bulguları, anne-babaların sergiledikleri davranışların niteliği, bebek ve küçük yaştaki çocukların gelişiminde değişiklikler yarattığını göstermektedir." şeklinde açıklamaktadır (Akt. Bekman, 1998). Araştırmacılar çocukların, yetişkinlerin prososyal davranış modellerini gözlemelerinin ve oyunlarında bu davranışlarla ilgili rol alma etkinliklerine katılmalarının prososyal davranışları zenginleştirebileceğini belirtmişlerdir (Glazer, 1991). Minuchin (1985)' e göre, çocuk dünyaya geldikten sonra çevresini saran fiziksel ve sosyal çevreye uyum sürecinde en büyük desteği anne ve babasından alır. Yaşamın ilk yıllarında çocuk, ailesi ile yoğun ilişkilerde bulunarak ilk sosyal deneyimlerini edinir. Dolayısıyla çocuk anne-babayı etkiler, anne-baba çocuğu etkiler ve anne-babadan biri, aile sistemi içinde çocukla arasındaki bağda bir değişikliğe yol açacak biçimde diğerini kolayca etkileyebilir (Akt. Bekman, 1998). Anne-babaların çocuğunu etkileme ve yönlendirme görevi çok geniş bir alanı kapsadığı, yakın ve uzun süreli ilişkiyi içerdiği için, aile yapısı ve süregelen etkileşimler önemli görülmektedir.

Çocukların bazıları çok erken yaşlarda prososyal davranışlar sergilerken, bazıları da daha geç yaşlarda prososyal davranışlar sergilemeye başlar. Prososyal davranışların kazanımında farklılıklara yol açan bu durumların evdeki yaşantılardan mı, onlarla ilgilenen kişilerden mi kaynaklandığı, çocukların karakteriyle mi ilgili olduğu yıllar boyunca araştırılmıştır. Çocukların sosyal ve psikolojik doyumlarını etkileme işlevine sahip olan prososyal davranış becerilerinin geliştirilmesinde bu davranışları etkileyen faktörlerin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, çocukların davranışlarının şekillenmesinde önemli etkiye sahip olan anne babaların,

çocuklarıyla ve çevreleriyle sağlıklı ilişki kurabilmeleri için prososyal davranış becerilerine ne derecede sahip oldukları önemli kabul edilmektedir.

Son yıllarda artış gösteren prososyal davranışlara yönelik çalışmaların, hem kavramsal boyutta prososyal davranışların açıklanmasına, hem de saldırganlık, öfke gibi olumsuz sosyal davranışların yanında bireylerin güçlü yanlarına dikkat çeken prososyal davranışların vurgulanmasına katkı sağladığı görülmektedir. Yurtdışında prososyal davranışlarda birtakım değişkenlerin (ebeveyn tutumları, sosyal destek algısı, uygun arkadaş ve ebeveyn modelleri, benlik algısı, vb.) ve kişisel faktörlerin (yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, ebeveyn değişkenleri, vb.) önemini çoklu boyutta inceleyen birçok çalışma (Bee ve Denise, 2003; Bandy ve Wilhelm, 2007; Carlo ve Randall, 2001; Eisenberg, Carlo, Murphy ve Court, 1995; Eisenberg ve Fabes, 1998; Fabes, Carlo, Kupanoff ve Laible, 1999; Grusec, 2006; Hay ve Cook, 2007; Hoffman, 2000; Kenward ve Dahl, 2011; Lefebvre ve Merrigan, 1998; Miller, Eisenberg, Fabes ve Shell, 1996; Roberts, Colledge ve Strayer, 1996) olduğu görülürken ülkemizde bu gibi çalışmaların (Altay ve Güre, 2012; Günindi, 2008; Kumru, Carlo ve Edwards, 2004; Öğretir, 1999; Yağmurlu, Sanson ve Köymen, 2005) henüz başlangıç düzeyinde olduğu, bu davranışları çok yönlü ele alan araştırmaların da az olduğu görülmektedir.

Prososyal davranışlar üzerine okul öncesi dönemdeki çocuklar ile ilgili yapılan alan yazın çalışmalarında, paylaşma ve yardım etme prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenip desteklenmediğinin (Uzmen ve Mağden, 2002), ebeveyn davranışları, çocuğun mizacı, çocukların prososyal davranışları arasındaki ilişkinin (Yağmurlu, Sanson ve Köymen, 2005), kız ve erkek çocukların sosyal yeterlikleri ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkinin (Altay ve Güre, 2012) incelendiği araştırmalar görülmektedir. Bu araştırmaların yanı sıra öğretmen adayları ve farklı yaş gruplarındaki çocuklar üzerinde yapılan araştırmalarda, bireye özgü bilişsel, duyuşsal ve demografik özelliklerin, prososyal davranışlar ile ilişkilerini (Acun Kapıkıran, Kapıkıran ve Ilgın Başaran, 2010; Duru, 2002; Kumru, Carlo ve Edwards, 2004; Kumru, Yağmurlu ve Sayıl, 2008) belirlemeye yönelik çalışmalara rastlanmıştır.

Alanyazın araştırmaları incelendiğinde, okul öncesi dönem çocuklarının ve yaşamın ilk yıllarından itibaren yoğun ilişkilerde buldukları anne-babalarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmaya rastlanılmamıştır. Ayrıca, çocukların prososyal davranışları ile ilişkili ele alınan değişkenlerin yetersiz olduğu görülmüştür. Bu bağlamda araştırmada; 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin tespit edilmesi ve çocukların prososyal davranışlarının çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranmıştır.

1. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasında bir ilişki var mıdır?
2. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları;
  - a. Çocukların cinsiyeti,
  - b. Çocukların sahip olduğu kardeş sayısı değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkinin bağımlı değişkenleri 60-72 aylık çocukların ve anne babalarının prososyal davranış puanları, bağımsız değişkenler ise cinsiyet ve kardeş sayısıdır.

2.2. Evren-Örneklem

Araştırmanın örneklemini Aydın ili merkezinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, bağımsız anaokulları ile ilkokulların anasınıflarında eğitim görmekte olan, tesadüfî örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenen 200 çocuk ve bu çocukların anne ve babaları (200 anne ve 200 baba) oluşturmuştur.

Tablo 1. Çocuklara İlişkin Sosyo Demografik Özellikler

Değişken	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Erkek	106	53
	Kız	94	47
	Toplam	200	100
Kardeş sayısı	Tek çocuk	91	45.5
	1 kardeşi var	86	43
	2 ve üzeri kardeşi var	23	11.5
	Toplam	200	100

2.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama sürecinde ilk olarak, Aydın İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınıp, araştırmayı kabul eden okullardaki okul müdürleri ve okul öncesi öğretmenleri ile bir araya gelinmiştir. Öğretmenler, doldurulması gereken ölçme araçları ve araştırmanın amaçları, yapılacak uygulamanın bilimsel niteliği, toplanacak verilerin gerçeği yansıtmaya derecesi, içtenlik ve gizliliğin önemi konusunda bilgilendirilmiştir. Bilgi formu ve ölçek maddelerinin tümünün yanıtlanması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bu standart yönerge tüm uygulamalar için tekrarlanmıştır. Araştırmada kullanılmış olan Çocuk Prososyallik Ölçeği (ÇPÖ), her çocuk için öğretmeni ve anne-babası tarafından ayrı ayrı, Yetişkin Prososyallik Ölçeği (YPÖ) ise anne-baba tarafından kendileri için doldurulmuştur.

2.3.1. Veri toplama araçları

Araştırmaya ilişkin verilerin toplanabilmesi amacıyla; anne-baba ve çocuğa yönelik bilgileri içeren "Genel Bilgi Formu", çocukların prososyal davranışlarını ölçmek amacıyla "Çocuk Prososyallik Ölçeği", anne babaların prososyal davranışlarını belirlemek için "Yetişkin Prososyallik Ölçeği" kullanılmıştır.

Genel Bilgi Formu: Formda çocukların, cinsiyet, kardeş sayısı bilgilerinin öğrenilmesine yönelik maddeler yer almaktadır.

Çocuk Prososyallik Ölçeği (ÇPÖ): Ölçek Bower (2012) tarafından düzenlenmiştir. Strayer (1985) tarafından geliştirilen Çocuk Dereceleme Anketi (Child Rating Questionnaire) ve Weir,

Stevenson ve Graham (1980) tarafından geliştirilen Prososyal Davranış Anketine (Prosocial Behavior Questionnaire) dayanmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan, çocukların prososyal davranışlarının yüksek olduğuna işaret etmektedir. Yanıtlar 1 (hiçbir zaman) ile 5 (her zaman) arasında değişen likert tipi ölçek ile belirtilir. Ölçekte öğretmen ve ailenin, çocukları becerilere sahip olma derecesine göre değerlendirmesi beklenmektedir. Çocuk Prososyallik Ölçeği geçerlik çalışması için önce, Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile alt boyutlarının oluşup oluşmadığına bakılmıştır. Anne-baba ve öğretmen formlarında alt boyut oluşmamıştır. Anne cevaplarından faydalanılarak yapılan AFA sonucunda 11. maddenin ölçekten çıkartılması gerektiğine karar verilmiştir. Baba ve Öğretmen formunda tüm maddeler kalmak suretiyle AFA sonucunda tek boyutlu bir yapının olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) ile de sınanmış ve her üçünde de tek boyutlu yapı olarak doğrulanmıştır. ÇPÖ Anne Formunun 21 madde, Baba ve Öğretmen Formlarının 22 madde ile tek boyutlu bir yapı ile değerlendirilebileceği sonucuna varılmıştır. ÇPÖ'nün güvenilirliğini tespit etmek amacıyla yapılan istatistiklere göre; ÇPÖ Öğretmen Formunun güvenilirlik katsayısı .96, Anne Formunun güvenilirlik katsayısı .91, Baba Formunun güvenilirlik katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır (Bağcı, 2015).

Yetişkin Prososyallik Ölçeği (YPÖ): (Caprara, Steca, Zelli ve Capanna 2005) tarafından geliştirilmiştir. Yüksek puan, prososyal davranışların yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekte ebeveynlerden, belirtilen davranışları 1 (hiçbir zaman) ile 5 (her zaman) arasındaki sıklık belirten derecelerden kendileri için uygun olanını işaretlemesi beklenir. Geçerlik çalışması için yapılan AFA sonuçları tek boyutlu bir yapının olduğunu ortaya çıkarmış ve DFA ile doğrulanmasına bakılmıştır. Hem anne için hem baba için tek boyutlu yapı doğrulanmıştır. YPÖ güvenilirlik çalışması sonucunda, Anne Formunun güvenilirlik katsayısı .70, Baba Formunun güvenilirlik katsayısı .91 olarak hesaplanmıştır (Bağcı, 2015).

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 20 programı kullanılmıştır. Durum tespitine ilişkin analizlerde, Pearson Korelasyon Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve Bağımsız t Testi'nden yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan korelasyon testi sonuçları Tablo 2' de verilmiştir.

Tablo 2. Okul Öncesi Dönem Çocukları ile Anne-Babalarının Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Testi Sonuçları

		ÇPÖ(Anne Formu)	ÇPÖ (Baba Formu)	ÇPÖ (Öğretmen Formu)
YPÖ Anne	r	0.472	0.434	-0.12
	p	0.001*	0.001*	0.868
	n	200	200	200
YPÖ Baba	r	0.507	0.488	0.032
	p	0.001*	0.001*	0.655
	n	200	200	200

*p<0.05

Tablo 2 incelendiğinde, anne YPÖ ile ÇPÖ anne formu (r=0.472, p<0.05), ÇPÖ baba formu (r=0.434, p<0.05) puanları arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir ilişki

gözlenmiştir. Anne prososyallik puanı arttıkça, çocuk prososyallik anne ve baba formu puanının da arttığı görülmektedir.

YPÖ baba puanı ile ÇPÖ anne formu ($r=0.507$, $p<0.05$), ÇPÖ baba formu puanı ($r=0.488$, $p<0.05$) arasında da istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir ilişki gözlenmiştir. Baba prososyallik puanı arttıkça çocuk prososyallik anne ve baba formu puanının da arttığı görülmektedir. YPÖ anne ve baba puanı ile ÇPÖ öğretmen formu puanı arasında ise, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($p>0.05$).

Cinsiyet değişkenine göre 60-72 aylık çocukların prososyal davranışlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan t testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine Göre Okul Öncesi Dönem Çocukların Prososyal Davranışlarına İlişkin Bağımsız t Testi Sonuçları

Prososyal Davranış Puanları	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	ss	t	p
ÇPÖ (Anne Formu)	Erkek	106	72.98	11.47		
	Kız	94	75.66	11.35	-1.65	0.09
	Toplam	200	74.24	11.46		
ÇPÖ (Baba Formu)	Erkek	106	76.61	13.17		
	Kız	94	79.6	14.06	-1.54	0.12
	Toplam	200	78.02	13.64		
ÇPÖ (Öğretmen Formu)	Erkek	106	78.45	13.17		
	Kız	94	85.4	13.04	-3.74	0.00*
	Toplam	200	81.72	13.53		

* $p<0.05$

Tablo 3 incelendiğinde, cinsiyet değişkenine göre ÇPÖ anne ve baba formu puanlarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir ($p>0.05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte kız çocukların puanlarının, erkek çocukların puanlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet açısından, ÇPÖ öğretmen formu puanları arasında ise, istatistiksel olarak kız çocuklarının lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p<0.05$). Kız çocukların puan ortalamalarının erkek çocukların puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Kardeş sayısı değişkenine göre 60-72 aylık çocukların prososyal davranışlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için yapılan Tek Faktörlü Varyans Analizi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Okul Öncesi Dönem Çocukların Prososyal Davranışlarına İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi Sonuçları

Prososyal Davranış Puanları	Kardeş Sayısı	n	$\bar{x}$	ss	F	p
ÇPÖ(Arne Formu)	Tek Çocuk	91	72.04	10.62	3.28	0.04
	1 Kardeşi Var	86	75.77	12.09		
	2 ve Üzeri Kardeşi Var	23	77.22	11.14		
	Toplam	200	74.24	11.46		
ÇPÖ(Baba Formu)	Tek Çocuk	91	75.84	13.84	2.17	0.11
	1 Kardeşi Var	86	79.71	13.52		
	2 ve Üzeri Kardeşi Var	23	80.3	12.51		
	Toplam	200	78.02	13.64		
ÇPÖ(Öğretmen Formu)	Tek Çocuk	91	81.97	13.97	3.51	0.32
	1 Kardeşi Var	86	79.77	13.26		
	2 ve Üzeri Kardeşi Var	23	88.04	10.97		
	Toplam	200	81.72	13.53		

*p<0.05

Tablo 4 incelendiğinde, ÇPÖ anne formu puanına göre çocukların sahip olduğu kardeş sayıları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (p<0.05). Buna göre, tek çocuk olanların ÇPÖ anne formu puanlarının, bir kardeşi ve iki veya daha fazla kardeşi olanlara göre düşük olduğu belirlenmiştir. ÇPÖ baba ve öğretmen formu puanı açısından ise, çocukların kardeş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (p>0.05). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte tek çocuk olan ve bir kardeşi olan çocukların puanlarının iki veya daha fazla kardeşi olan çocuklardan daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

4. Tartışma ve Sonuç

Toplumların uyumlu bir şekilde işleyişinde etkili bir faktör olan ve sosyal gelişimin belli başlı unsurlarından olan prososyal davranışların gelişiminde, en önemli dönem okul öncesi yıllarıdır. Buna bağlı olarak okul öncesi dönemde çocukların sosyal ve psikolojik doyumlarını etkileme işlevine sahip olan prososyal davranış becerilerinin geliştirilmesinde bu davranışları etkileyen faktörlerin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu bağlamda araştırmada, okul öncesi dönem çocukların prososyal davranışları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasında nasıl bir ilişki olduğunun tespit edilmesi ve çocukların prososyal davranışlarının cinsiyet ve kardeş sayısı değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular genel olarak beklentileri destekler niteliktedir ve aşağıda alan yazın ışığında, eğitsel doğurguları da dikkate alınarak tartışılmıştır.

Araştırmada öncelikle okul öncesi dönem çocukları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasındaki ilişkiye dair bulgularda; YPÖ anne puanı ile ÇPÖ anne-baba formu puanları arasında, YPÖ baba puanı ile ÇPÖ anne-baba formu puanları arasında istatistiksel olarak pozitif yönlü anlamlı bir ilişki gözlenmiştir ($p < 0.05$). YPÖ anne ve baba puanı ile ÇPÖ öğretmen formu puanı arasında ise, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yoktur ($p > 0.05$). Sosyalleşme açısından konu ile ilgili araştırma sonuçları incelendiğinde, araştırmanın ÇPÖ anne ve baba formu sonuçlarını destekler nitelikte bulguların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, sosyalleşme sürecinde ebeveynin davranışlarının çocuğun sosyal ilişkilerini doğrudan etkileyebildiği ifade edilmektedir. Buna göre olumlu sosyal davranışların büyük bir bölümü, aile içindeki öğrenmeye ve aile bireyleri tarafından sağlanan modellerin örnek alınmasına dayanır ve güçlü bir etken olarak görülür (Baran, 2005; Ünal 2007). Sosyal Öğrenme Modeline göre, özellikle gelişim yıllarında çocuklar yaşamlarındaki diğer bireylerin davranışlarını gözler ve sonrasında benzer biçimde davranışlar sergilerler (Bandura, 1977; Akt. Cüceloğlu, 1998). Bu nedenle bireyin yetiştiği aile ortamı, anne-babanın davranış kalıpları, zamanla bilerek veya bilmeyerek çocukların davranışlarını şekillendirir. Çocuk, özellikle okul öncesi dönemde anne ve babasının olumlu ve olumsuz yanlarını özdeşim yolu ile sindirir. Sosyal Öğrenme Modeline göre, yetişkinlerin olumlu model olmasının çocukların prososyal davranış istekliliğini artıracakı savunulmaktadır (Çiftçi, 1991). Rutherford ve Mussen (1968) tarafından yapılan araştırmada, aile içerisinde saygı duyulan ve model olunan çocukların yaşlılarına oranla daha fedakâr ve daha sosyal bireyler oldukları ortaya konulmuştur. Çocukların gösterdikleri prososyal davranışların onaylanması, takdir ve teşvik edilmesi de bu davranışların dayanıklılığında etkili olmaktadır. Aynı zamanda çocuklarda prososyal davranışların pekiştirilmesi, onların antisosyal davranışları göstermelerine engel olmaktadır (Akt. Çağdaş, 1997). Mussen ve Eisenberg (2001), ebeveynlerin olumlu sosyal davranışlara değer vermelerinin ve çocuğa model oluşturmalarının sosyal davranışların içselleştirilmesinde etkili olabileceğini vurgulamıştır. Trommsdorff (1991), çocuklarıyla empati kuran, ondaki sosyalleşme davranışlarını teşvik eden annelerin empati düzeyi ile çocuğun empati düzeyi arasında pozitif ilişki bulurken, Eisenberg (1992) de perspektif alan, çocuğunu prososyal davranışlara yönlendiren annelerin empatik yapıları ile çocukların empatik duygusal cevapları arasında ilişki olduğunu belirtmiştir.

Okul öncesi dönem çocuklarının prososyal davranışlarının cinsiyet değişkenine göre; ÇPÖ anne ve baba formu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Okul öncesi dönemde çocukların sosyal uyum, sosyal beceri, sosyal davranış ve prososyal davranışlarıyla ilişkili yapılan bazı araştırmalar, araştırma bulgularını destekler niteliktedir (Baran, 2005; Eminoğlu, 2007; Sarı, 2007; Tokol, 1996). Literatür ve araştırma bulgularına benzer olarak Eisenberg ve Fabes (1998), yapılmış olan çalışmaların çoğunluğunda prososyal davranışlarda belirgin cinsiyet farklılıklarının olmadığını ancak cinsiyet farklılıkları gözlemlendiği durumlarda kızların daha prososyal olduklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç, günümüzde yetişkinlerin cinsiyet ayrımı yapmaksızın, çocuklarını, sosyal ilişkilerinin güçlenmesi, işbirliği, paylaşma, yardımlaşma gibi davranışları sergileme yönünde desteklemeleri ile açıklanabilir. Bununla birlikte ÇPÖ öğretmen formu puanlarında, kızlar lehine anlamlı farklılık görülmüştür ($p < 0.05$). Literatür tarandığında ÇPÖ öğretmen formu araştırma bulguları ile tutarlılık gösteren çalışmalar yer almaktadır. Altay ve Güre (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğretmenler tarafından rapor edilen prososyal davranış sergileme açısından cinsiyet farklılıkları incelendiğinde, kızların akranlarıyla işbirliği yapma, onlarla eşyalarını paylaşma, zor durumda onları teselli etme gibi davranışları, erkeklere göre daha sık ortaya koydukları dikkat

çekmektedir. Ayrıca yapılan çalışmalarda, öğretmenler tarafından kızların, erkeklere göre akranlarıyla daha çok oyuna katıldıkları, onlara sevgiyle yaklaştıkları, yardım ettikleri, öğretmenlerine karşı saygılı oldukları, onlara da sevgiyle yaklaştıkları ve aktivitelere katıldıkları rapor edilmiştir (Bierhoff, 2002; Diener ve Kim, 2004; Gizir 2002; Koçak ve Tepeli, 2004; Laibe, Carlo, Torquati ve Ontai, 2004; Öğretir, 1999; Yağmurlu, Sanson ve Köymen, 2005). Eisenberg, Carlo, Murphy ve Court (1995) tarafından yapılan araştırmanın bulgularında, kızların erkeklere göre daha fazla prososyal davranış sergiledikleri görülürken, Roberts, College ve Strayer (1996) araştırmalarında, erkeklerin prososyal davranış sergilemede kızlara göre daha az baskı hissettiklerini belirtmiştir. Bu sonuçlar, kız ve erkek çocukların biyolojik farklılıklarının yanı sıra sosyal gelişim farklılıklarından da kaynaklanabileceğini düşündürmektedir. Cinsiyetler arasındaki farklılıkların en önemli nedenlerinden birisinin de, çocukların küçük yaşlardan itibaren almaya başladıkları cinsiyet rolleri ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Pek çok kültürde olduğu gibi ülkemizde de cinsiyete özgü kalıp yargılardan kaynaklı olarak kız çocukların daha yardımsever, paylaşımcı ve ilgili olmaları beklenir. Geleneksel olarak kızlar için kullanılan çocuk yetiştirme teknikleri, kız çocuklarının daha fazla prososyal davranışlar sergilemelerini desteklemekte, kızlar bu tür davranışları sergilediği zaman daha fazla ödüllendirilmektedir. Çocukların oynadığı oyunlara bakıldığında da cinsiyet farklılıklarının prososyal davranışlar ile ilişkisi gözlenebilmektedir. Kız çocukları oynadıkları evcilik oyunlarında, günlük hayatta da gözlenebilen prososyal davranışları uygulamakta, bir bebeğin sorumluluğunu alma, komşuluk ilişkileri, sofrta kurmada birbirlerine yardım etme gibi davranışlar yoluyla prososyal davranışları sembolik olarak yansıtmaktadırlar. Erkek çocuklarda ise, negatif davranışlar daha beklendik olarak algılanmakta, davranışlarına sınırlar konulmamakta ve daha çok özgürlük verilmektedir. Erkek çocuklar saldırganlık içeren oyunlara ve davranışlara daha çok yönlendirilmektedirler (Diener ve Kim, 2004).

Kardeş sayısı değişkenine ilişkin bulgularda; çocukların prososyal davranışlarının ÇPÖ anne formu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Tek çocuk olanların ÇPÖ anne formu puanlarının bir kardeşi ve iki veya daha fazla kardeşi olanlara göre düşük olduğu belirlenmiştir. Yapılan araştırmalarda birden fazla kardeşe sahip olmanın çocukların sosyal gelişimleri üzerinde önemli etkiye sahip olduğu bulguları mevcuttur. Araştırmanın bulgularıyla benzer olarak, Özbey (2009) tarafından yapılan çalışmada, dört ve daha fazla kardeşe sahip olan çocukların daha az problem davranış gösterdikleri görülmüştür. Smart ve Smart (1980)' a göre, kardeş sayısı arttığında çocuklar, anne-baba, yakın akraba, oyuncaklar, aynı oda, giysiler gibi birçok şeyi paylaşmayı öğrenir, aynı zamanda işbirliği, yardımlaşma ve özdenetim becerilerini geliştirebilmek için fırsat sahibi olurlar (Akt. Gander ve Gandiner, 1996). Ailede çocuk sayısının artmasıyla, çocukların işbirliği, paylaşma, yardımlaşma gibi prososyal becerilerinin gelişebileceği şeklinde yorum yapılabilir. Kardeşler arası ilişkilerin yoğunluğu, paylaşımın daha fazla olması çocukların sosyal uyum becerilerini geliştirebilmektedir (Toy, 2006). Kardeş sayısı değişkenine göre, ÇPÖ baba ve öğretmen formu puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte tek çocuk olanlarda puanlar daha düşük görülmektedir. Araştırmanın bulgularına paralel olarak Baykan vd. (1995), Ankara'da farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 0-6 yaş çocuklarının gelişim durumlarının incelenmesi üzerine yaptıkları çalışmanın sonucunda, kardeş sayısı değişkeni ile sosyal duygusal gelişim arasındaki ilişkiyi önemsiz bulmuşlardır. Er Gazeloğlu (2000), tek çocuğa sahip olan ailelerin aşırı korumacı davranarak çocuklarının sosyal yönden gelişimini engelleyebildiğini belirtmektedir. Sarı (2007) anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal

uyum ve becerilerine etkisini incelediği araştırma sonucunda, kardeş sayısının çocuğun sosyal uyumunda fark yaratmadığını belirtmiştir. Eminoğlu (2007) tarafından yapılan çalışmada da, işbirliği ve sosyal ilişkiler boyutunda kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir. Ancak bir-iki kardeş olma durumunda sosyal ilişkiler boyutlarında ortalamalarının yükseldiği görülmüştür. Kardeş sayısı değişkeninin ÇPÖ baba formu puanında anlamlı bir farklılık yaratmamasının nedeni, ebeveynlerin tutumu, kardeşlerin yaşı, aradaki yaş farkı, cinsiyeti ya da kardeşler ile kurulan ilişkinin niteliği olabilir. Araştırma bulgularından farklı olarak, Çimen (2000) tarafından yapılan çalışmada, iki kardeşe sahip olan çocukların sorumluluk ile ilgili puanlarının kardeşi olmayan, bir kardeş olan, üç kardeş olan ya da dört ve daha fazla kardeşi olanlara göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Şehirli (2007) tarafından yapılan çalışmada ise, tek çocukların iki kardeş olan çocuklara göre daha uyumlu olduğu; üç kardeş ve üzeri olan çocukların tek çocuklara göre daha fazla sosyal kaygı gösterdikleri, iki kardeş olanların tek çocuklara göre daha fazla istenmeyen davranış sergiledikleri görülmüştür. Bu durum çocukların kardeş sayısının artması ile yeni duruma uyum sürecinin bir göstergesi olabilir. İkinci bir çocuk eve geldiği andan itibaren yeni kardeşe tepki olarak kardeşler arası rekabet, kıskançlık ve huzursuzluk meydana gelebilmektedir (Er Gazeloğlu, 2000; Gander ve Gandiner, 1996).

Bu değerlendirmeler ışığında, yaşamın ilk yıllarından itibaren anne, baba, kardeş gibi farklı aile bireyleri ile çocuk arasındaki etkileşimlerin çocukların sosyal ve psikolojik doyumlarını etkileme işlevine sahip olan prososyal davranış becerilerinin geliştirilmesinde önemli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, elde edilen bulguların aile sistemi içinde çocukla iletişimin güçlendirilmesinde ve çocukların davranışlarının şekillenmesinde olumlu model olmak adına dikkate alınabilecek önemli ipuçları sunduğu söylenebilir. Sonuçların kavramların dayandığı kuramsal çerçeveler ile de paralellik gösterdiği, prososyal davranış becerilerinin küçük yaşlardan itibaren, öncelikle anne-babaların tutum ve davranışları, yaşama giren kardeş ile de biçimlendiği görülmekte, aile sisteminin, gelişim, eğitim ve öğrenme süreçleri açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Sonuç olarak, kişiliğin temellerinin atıldığı, uygun model tarafından kolaylıkla etkilenebilen okul öncesi dönemde, prososyal davranış sergileme düzeyini arttırmak için hem ebeveynlere hem de eğitimcilere önemli sorumluluklar düştüğü söylenebilir.

Kaynaklar

- Acun-Kapıkıran, N., Kapıkıran, Ş., & Başaran, B. I. (2010). Psikolojik danışma ve rehberlik öğrencilerinin empatik eğilimler ve algıladıkları anne ve baba olumlu sosyal davranışları: Cinsiyetin farklılaştırıcı rolü. *Ege Eğitim Dergisi*, 1 (11), 1-19.
- Altay, F. B. & Güre, A. (2012). Okul öncesi kuruma (Devlet-Özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (4), 2699-2718.
- Avcı, N. (1995). *Anasınıfı öğretmenlerinin kişiliği ile çocukta sosyal gelişimi destekleyen davranışları sergilemesi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bağcı, B. (2015). Çocuk ve yetişkin prososyallik ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışması ve çocuk ile anne-baba prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Bağcı, B., & Öztürk Samur, A. (2016). Çocuk ve yetişkin prososyalite ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 59-79.
- Bandy, R., & Wilhelm, O. M. (2007). Family structure and income during childhood and subsequent prosocial behavior in young adulthood. *In Working Papers*, Department of Economics, IUPUI.
- Baran, G. (2005). Dört-beş yaş çocuklarının sosyal davranışlarının ve aile ortamlarının incelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 30 (321), 9-16.
- Baykan, S., Temel, Z. F., Ömeroğlu, E., Bulduk., Ersoy, Ö., Avcı, N., & Turla, A. (1995). *Ankara'da farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 0-6 yaş çocuklarının gelişim durumlarının incelenmesi üzerine bir araştırma*. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Bee, H., & Denise, B. (2003). *The developing child* (10th ed). U.S.A: Pearson.
- Bekman, S. (1998). *Eşit fırsat, anne-çocuk eğitim programının değerlendirilmesi*. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları.
- Bierhoff, H.W. (2002). *Prosocial behaviour*. New York: Psychology Press.
- Bower, A. A. (2012). *What we do when children are good: How parents reinforce their preschool children's prosocial behaviors, and the effectiveness of these strategies across contexts*. Master's thesis, University of Nebraska, Omaha, (UMI Number: 1515370).
- Caprara, G. V., Steca, P. Zelli, A., & Capanna, C. (2005). A new scale for measuring adults' prosocialness. *European Journal of Psychological Assessment*, 21, 77-89. doi:10.1027/1015-5759.21.2.77
- Carlo, G., & Randall, B. A. (2001). Are all prosocial behavior equal? A socioecological developmental conception of prosocial behavior. *Advances in Psychology Research*, 2, 151-170.
- Cüceloğlu, D. (1998). *İnsan ve davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. (1997). *İletişim dilinin 4-5 yaş çocuklarının sosyal gelişimine etkileri*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çiftçi, O. (1991). Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü. *Aile ve Toplum Dergisi*, 1 (2), 19-21.
- Çimen, S. (2000). *Ankara'da üniversite anaokullarına devam eden beş-altı yaş çocuklarının psiko-sosyal gelişimlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Diener, M. L., & Kim, D. (2004). Maternal and child predictors of preschool children's social competence. *Applied Developmental Psychology*, 25, 3-24.
- Duru, E. (2002). *Öğretmen adaylarında kişi-durum yaklaşımı bağlamında yardım etme davranışı eğilimi, empati ve düşünme stilleri ilişkisi ve bu değişkenlerin bazı psikososyal değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Eisenberg, N. (1992). *The caring child*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Eisenberg, N., & Fabes, R. (1998). *Prosocial development*. In W. Damon ve N. Eisenberg (Eds.), *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development*, 3, 701-778. New York, NY: Wiley

- Eisenberg, N., Carlo, G., Murphy, B., & Court, P. V. (1995). Prosocial development in late adolescence: a longitudinal study. *Child Development*, 66, 1179-1197.
- Eminoğlu, B. (2007). *Dört-beş yaş çocuklarının sosyal davranışları ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Er Gazeloğlu, C. (2000). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin psiko-sosyal gelişimine ana-baba tutumunun etkisinin incelenmesi*. Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Fabes, R. A., Carlo, G., Kupanoff, K., & Laible, D. (1999). Early adolescence and prosocial/moral behavior: Pt. 1. The role of individual processes. *Journal of Early Adolescence*, 19, 5-16.
- Gander, M.J., & Gardiner, H.W. (1996). *Çocuk ve ergen gelişimi* (3. baskı). Yayına Hazırlayan: Bekir Onur. Ankara: İmge Kitabevi.
- Gizir, Z. (2002). *Anaokuluna devam eden dört-beş yaş çocuklarında sosyal davranışların gelişimi ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Glazer, J.I. (1991). *Literature for young children*. (3rd ed.). Canada: Collier Macmillan.
- Grusec, J. E. (2006). The development of moral behavior and conscience from a socialization perspective. In M. Killen ve J. G. Smetana (Eds.), *Handbook of moral development*, 243-265. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Güngör, A. (2002). *Gelişim ve öğrenme. Toplumsal ve duygusal gelişim*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Günindi, N. (2008). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hay, D. F., & Cook, K. V. (2007). The transformation of prosocial behavior from infancy to childhood. In C. A. Brownell ve C. B. Kopp (Eds.), *Socioemotional development in the toddler years: Transitions and transformations*, 100-131. New York, NY: Guilford Press.
- Hoffman, M. L. (2000). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice*. New York: Cambridge University Press.
- Kenward, B., & Dahl, M. (2011). Preschoolers distribute scarce resources according to the moral valence of recipients' previous actions. *Developmental Psychology*, 47, 1054-1064.
- Knafo, A., & Plomin, R. (2006). Prosocial behavior from early to middle childhood: Genetic and environmental influences on stability and change. *Developmental Psychology*, 42, 771-786.
- Koçak, N. & Tepeli, K. (2004). 4-5 yaş çocuklarının sosyal ilişkiler ve işbirliği davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi. Kongre Kitabı*, 2, 9-13.
- Kumru, A., Carlo, G., & Edwards, C.P. (2004). OSDların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19 (54), 109-125.
- Kumru, A., Yağmurlu, B., & Sayıl, M. (2008). Relations between maternal child-rearing and children's emotion regulation: Findings from families residing in big vs. small cities in Turkey. In *Symposium, 20th Biennial Meeting of the International*.

https://ais.ku.edu.tr/AR/BSELCAK200744_ISSBD08kumruyagmurlupaper.pdf Erişim tarihi: 20.12.2017.

- Laibe, D., Carlo, G., Torquati, J., & Ontai, L. (2004). Children's perception of family relationships as assessed in doll story completion task: Links to parenting, social competence, and externalizing behavior. *Social Development, 13* (4), 551-569.
- Lefebvre, P., & Merrigan, P. (1998). Family background, family income, maternal work and child development. *Working Paper, 78*, Department of Economics, Québec à Montréal University.
- Miller, P. A., Eisenberg, N., Fabes, R. A., & Shell, R. (1996). Relations of moral reasoning and vicarious emotion to young children's prosocial behavior toward peers and adults. *Development Psychology, 32*, 2 10-2 19.
- Mussen, P., & Eisenberg, N. (2001). Prosocial development in context. In A. C. Bohart ve D. J. Stipek (Eds.), *Constructive and destructive behavior. Implications for family, school, and society* (pp. 103-126). Washington, D.C.: American Psychological Association.
- Öğretir, A. D. (1999). *Alt ve üst sosyo ekonomik düzeydeki 6 yaş çocuklarının sosyal oyun davranışlarıyla anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve anasınıflı davranış ölçeği'nin (PKBS-2) geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Pratt, M.W., Skoe, E. E., & Arnold, M. L. (2004). Care reasoning development and family socialisation patterns in later adolescence: A longitudinal analysis. *International Journal of Behavioral Development, 28*, 139-147.
- Roberts, W., Colledge, C., & Strayer, J. (1996). Empathy, emotional expressiveness, and prosocial behavior. *Child Development, 67*, 449-470.
- Sarı, E. (2007). *Anasınıflına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Strayer, J. (1985). *Child rating questionnaire*. Unpublished manuscript, Simon Fraser University, Burnaby, BC, Canada.
- Şehirli, N. (2007). *Çocuk davranışları değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tokol, O. (1996). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ve etmeyen 3-6 yaş çocukların gelişim özellikleri ve anne-baba tutumlarının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Toy, B. (2006). *Sanat eğitimi alan ve almayan 15-17 yaş grubundaki ergenlerin sosyal uyumlarının ve benlik tasarım düzeylerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Trommsdorff, G. (1991). *Child rearing and children's empathy*. Perceptual and Motor Skills. London.
- Ünal, F. (2007). Çocuklarda empatinin gelişimi: Empatinin gelişiminde anne-baba tutumlarının etkisi. *Milli Eğitim Dergisi, 176*, 134-147.
- Uzmen, S., & Mağden, D. (2002). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi. *Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 15*, 193-212.

- Weir, K. Stevenson, J., & Graham, P. (1980). Behavioral deviance and teacher ratings of prosocial behavior. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry, 19*, 68-77.
- Yağmurlu, B., & Candan Kodalak, A. (2009). *Ebeveynlik ve okul öncesi dönemde çocuğun sosyal gelişimi*. İstanbul.
- Yağmurlu, B., Sanson, A., & Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: Zihin kuramının belirleyici rolü, *Türk Psikoloji Dergisi, 20* (55), 1-20.
- Yavuzer, H. (1999). *Bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimiyle çocuğunuzun ilk 6 yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Zahn-Waxler, C., Radke-Yarrow, M., Wagner, E., & Chapman, M. (1992). Development of concern for others. *Developmental Psychology, 28*, 126-136.

Extended Summary

1. Introduction

Prosocial behavior that is one of the major elements of the social development and important for a society functioning in harmony is defined as behavior that pursues a goal to help a different person or a group of people and done voluntarily without expecting being rewarded (Avcı, 1995; Knafo and Plomin, 2006). Prosocial behaviors emerge in early childhood, about at the age of 2, and after that, emergence of it increases with frequency and diversities (Zahn-Waxler, Radke-Yarrow, Wagner and Chapman, 1992). Researchers indicated that children can enrich their prosocial behavior by observing adults' prosocial behavior models and taking role about these behaviors in their games (Glazer, 1991).

It is seen that increasing number of studies in recent years about prosocial behavior both explain prosocial behavior conceptually, and beside the negative social behavior such as aggression and anger, they contribute to emphasize prosocial behaviors drawing attention to the strengths of the individuals. It is seen that, while there are a number of studies abroad that investigate the importance of some variables (parental attitude, social support perception, appropriate friend and parental models, self-perception, etc...) and the personal factors (age, sex, socio-economic level, parent variables etc...) multidimensionally, such studies are at the beginning level and there are few studies which examine these behavior multidimensionally in Turkey. Accordingly, it is needed to determine the level of prosocial behavior of preschoolers and their parents with whom preschoolers interact a lot at the beginning of their lives. This study aims to the relationship between the prosocial behaviors of the children between 60 and 72 months old who attend to a preschool and the prosocial behaviors of their parents. It also intends to determine whether the prosocial behaviors of the pre-school children change according to different variants.

2. Method

The participants consist of 200 children aged between 60 and 72 months old who attend to a kindergarten or a primary school of the Turkish Ministry of Education in the province of Aydın, Turkey and 200 parents and teachers of these children. Child Prosocialness Scale (CPS) and Adult Prosocialness Scale (APS) that adapted into Turkish by Bağcı and Öztürk Samur (2016) were used to collect data in this study.

CPS is designed by Bower (2012) based on Child Rating Questionnaire (Strayer, 1985), and Prosocial Behavior Questionnaire (Weir, Stevenson and Graham 1980). The instrument could be completed by teacher, mother and father, it is expected that children must be evaluated according the level of their skills asked in the items. Responses are indicated with 5 point likert scale (1- never, 5- always). High score from the scale indicates that children have high prosocial behavior. APS developed by Capara, Steca, Zelli and Capanna (2005). APS is composed of 16 items. Hereby, parents are expected to indicate the frequency of the behavior from the likert type scale (1-never, 5- always). High score shows that prosocial behavior is high (Bower, 2012). Preschool institutions were visited and teachers were informed about the instruments that would be completed, the aim and scientific features of the study, the reality level of data that would be collected, sincerity and the importance of confidentiality. It was emphasized that all the items should be answered without skipping. This standard instruction was repeated for all administration. Child Prosocialness Scale (CPS) was completed by each child's own teacher and parents, Adult Prosocialness Scale (APS) was completed by parents for themselves.

3. Findings, Discussion and Results

During data analysis of the study SPSS 20 packet program was used. As a result of research, the relationship between the behaviors of the pre-school children and their mother-father show meaningful relationship between the prosocialness score of the child of the mother and father

form by parents score ($p<0.05$). Between mother, father and teacher form of the children prosocialness score show a meaningful relationship. The findings depending on the sex variant show a meaningful difference on the behalf of the girls according to the teacher form of the children prosocialness score ($p<0.05$). The same result is also observed when it comes to the variant related to the number of siblings in the mother form of the child prosocialness score ($p<0.05$).

In early childhood, do some research related to social adaptation social skills, social behavior and prosocial behavior of children seems to support research findings (Baran, 2005; Eminoğlu, 2007; Sarı, 2007; Tokol, 1996). Similar to the literature and research findings Trommsdorff (1991), establishing empathy with children, empathy encourage socializing behaviors of mothers with children have found a positive relationship between the level of empathy. Altay and Güre (2012) when the gender differences in the work performed by the investigation, cooperating with peers girls, sharing their belongings with them, in a difficult situation such behaviors to comfort them, it is noteworthy that revealed more frequently than men. Özbey (2009) in the study conducted by the children who have four or more children were found to show fewer behavior problems.

The findings of this study showed the pre-school children and their mother-father show meaningful relationship between the prosocialness score of the child of the mother and father form by parents score. The findings depending on the sex variant show a meaningful difference on the behalf of the girls according to the teacher form. Also observed when it comes to the variant related to the number of siblings in the mother form of the child prosocialness score.

Araştırma makalesi: Bağcı Çetin, B. ve Öztürk Samur, A. (2018). 60-72 Aylık çocukların prososyal davranışları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 20(1), 1-17.